

Velferðarnefnd
Nefndasvið Alþingis

8. október 2026

Efni: Umsögn um tillögu til þingsályktunar um stefnu og framkvæmdaáætlun um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna til ársins 2030, 75 mál.

Stjórn Samtaka sveitarfélaga og atvinnuþróunar á Norðurlandi eystra (SSNE) fagnar því að fram sé komin stefna og framkvæmdaáætlun um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna til ársins 2030. Stjórnin styður markmið stefnunnar um snemmtækan stuðning, aukið samstarf þjónustukerfa og jafnræði barna til þjónustu og þátttöku í samfélaginu.

Stjórn SSNE telur þó nauðsynlegt að styrkja tillöguna á nokkrum lykilsviðum svo tryggt verði að markmið hennar nái fram að ganga í öllum landshlutum, þar á meðal á Norðurlandi eystra.

Farsæld barna óháð búsetu

Stjórn SSNE leggur ríka áherslu á að jafnræði barna verði tryggt í reynd, óháð búsetu. Aðgengi að þjónustu verður ekki metið eingöngu út frá því hvort tiltekið úrræði sé formlega til staðar, heldur einnig út frá því hvort barn og fjölskylda geti nýtt þjónustuna tímanlega og með raunhæfum hætti.

Á Norðurlandi eystra geta langar vegalengdir, veður og samgöngur, dreifð búseta og takmarkað framboð sérhæfðs fagfólks haft veruleg áhrif á aðgengi barna að greiningum, ráðgjöf og sérhæfðum úrræðum. Fjölskyldur geta þurft að ferðast um langan veg, taka sér frí frá vinnu og bera annan viðbótarkostnað til að sækja þjónustu sem fjölskyldur annars staðar hafa aðgang að nær heimili sínu. Slíkar aðstæður eiga ekki að leiða til lakari eða seinni þjónustu.

Stjórn SSNE leggur því til að búseta, fjarlægð frá þjónustu, ferðatími og staðbundið framboð fagfólks verði skilgreind sem sérstakir þættir við mat á aðgengi barna. Kortlagning og árangursmat stefnunnar verði sundurgreind eftir landshlutum og þjónustusvæðum þannig að unnt sé að greina landfræðilegan mun og bregðast markvisst við honum.

Jafnframt verði gert ráð fyrir svæðisbundnum og staðbundnum lausnum, svo sem nærþjónustu, reglubundinni viðveru sérfræðinga, þverfaglegum ferðateymum og fjarþjónustu þar sem hún á við. Fjarþjónusta komi þó til viðbótar við staðbundna þjónustu en verði ekki nýtt sem staðgengill hennar þegar þörf er á þjónustu í nærumhverfi barns.

Öflug og aðgengileg grunnþjónusta við börn og fjölskyldur er jafnframt mikilvæg forsenda búsetugæða og byggðafestu. Gæði þjónustunnar hafa áhrif á möguleika fólks til búsetu og atvinnuþátttöku og þar með á getu sveitarfélaga og atvinnulífs til að laða að og halda í fjölskyldur og fagfólk.

Fjármögnun sveitarfélaga og raunverulegur kostnaður

Stjórn SSNE telur að stærsta áskorun tillögunnar snúi að fjármögnun þeirra verkefna sem sveitarfélögum er ætlað að sinna. Markmið stefnunnar verða ekki að veruleika nema tryggð verði sjálfbær og fyrirsjáanleg fjármögnun þeirra verkefna sem henni fylgja.

Sveitarfélög hafa á undanförunum árum byggt upp umfangsmikla starfsemi vegna innleiðingar farsældarlaganna. Enn liggur hins vegar ekki fyrir heildstætt mat á raunverulegum kostnaði sveitarfélaga við framkvæmd laganna og þær skyldur sem þeim fylgja.

Stjórn SSNE leggur því til að fram fari heildstætt mat á raunverulegum kostnaði sveitarfélaga við framkvæmd farsældarlaganna og að niðurstöður þess verði nýttar við ákvarðanir um framtíðarfjármögnun málaflokksins. Jafnframt er mikilvægt að ný verkefni eða auknar skyldur sveitarfélaga fylgi fullnægjandi fjármögnun.

Á sama tíma er ljóst að kostnaður vegna þjónustu í dreifðum byggðum er oft meiri en á þéttbýlari svæðum. Við kostnaðarmat og fjármögnun þarf einnig sérstaklega að taka tillit til byggðafræðilegra aðstæðna, svo sem fámennis, dreifðrar búsetu, ferðakostnaðar, nauðsynlegrar lágmarksmönnunar og erfiðleika við ráðningu sérhæfðs starfsfólks. Fjármögnun sem byggist fyrst og fremst á íbúafjölda eða fjölda mála getur haft kerfisbundið óhagstæð áhrif á fámenn og dreifð þjónustusvæði.

Stjórn SSNE leggur því til að við þróun fjármögnunarlíkans verði skilgreindur sérstakur byggðaþáttur sem tryggi sveitarfélögum raunhæfar forsendur til að veita sambærilega þjónustu, óháð stærð þeirra og landfræðilegum aðstæðum.

Áframhaldandi stuðningur við svæðisbundin farsældarráð

Stjórn SSNE telur svæðisbundin farsældarráð vera eina af mikilvægustu nýjungum farsældarlaganna. Ráðin hafa þegar skapað mikilvægan vettvang samstarfs ríkis og sveitarfélaga og stutt við samræmingu þjónustu þvert á kerfi.

Á Norðurlandi eystra hefur Farsældarráð lokið gerð svæðisbundinnar áætlunar um forgangsöröðun aðgerða til ársins 2030 í samvinnu sveitarfélaga, ríkisstofnana, foreldra og ungmennaráða.

Stjórn SSNE telur nauðsynlegt að stuðningur við farsældarráðin nái yfir allt framkvæmdatímabil stefnunnar. Ekki er nægilegt að tryggja stuðning við undirbúning áætlana árið 2027 ef framkvæmd þeirra á að standa til ársins 2030.

Stjórn SSNE leggur jafnframt áherslu á að svæðisbundin farsældarráð verði ekki eingöngu skilgreind sem samráðsaðilar heldur fái skýrt hlutverk við svæðisbundna innleiðingu, forgangsöröðun og eftirfylgni stefnunnar. Þannig verði tryggt að framkvæmdin taki mið af

ólíkri þjónustuuppbyggingu, samstarfssvæðum og þörfum barna og fjölskyldna í hverjum landshluta.

Slíku hlutverki þurfa að fylgja skýr ábyrgð, aðgangur að viðeigandi gögnum og trygg fjármögnun verkefnastjórnunar út allt framkvæmdatímabilið.

Stjórn SSNE leggur því til að áframhaldandi fjármögnun og stuðningur við verkefnastjóra og starf svæðisbundinna farsældarráða verði tryggð út gildistíma stefnunnar.

Biðlistar og aðgengi að þjónustu

Stjórn SSNE fagnar því að tillagan geri ráð fyrir kortlagningu biðlista eftir þjónustu fyrir börn. Langir biðlistar hafa víða alvarleg áhrif á börn og fjölskyldur og geta dregið verulega úr áhrifum snemmtækrar íhlutunar.

Mikilvægt er þó að horft verði ekki eingöngu til skráðra biðlista heldur einnig til þeirra barna sem fá ekki þjónustu vegna skorts á aðgengi, fjarlægða eða annarra hindrana. Jafnframt þarf að tryggja að stuðningur standi börnum og fjölskyldum til boða á meðan beðið er eftir greiningu eða sérhæfðri þjónustu.

Upplýsingamiðlun og samstarf kerfa

Stjórn SSNE styður þær aðgerðir sem snúa að kortlagningu hindrana í upplýsingamiðlun milli þjónustukerfa. Reynslan sýnir að eitt helsta úrlausnarefni farsældarkerfisins felst í því að tryggja skilvirka upplýsingamiðlun á milli þeirra aðila sem vinna að stuðningi við börn og fjölskyldur.

Mikilvægt er að greina og fjarlægja þær lagalegu, tæknilegu og skipulagslegu hindranir sem torvelða samstarf, á sama tíma og gætt er að persónuvernd og réttindum barna og fjölskyldna.

Þjónustufarvegur barna með taugaproskaraskanir

Stjórn SSNE styður eindregið að ráðist verði í heildstæða endurskoðun á þjónustufarvegi barna með taugaproskaraskanir. Fjölskyldur upplifa víða flókna og sundurlausa þjónustu þar sem ábyrgð dreifist á milli margra aðila og kerfa.

Nauðsynlegt er að greina þjónustuferlið í heild, skýra ábyrgð einstakra aðila og tryggja samfellu í þjónustu óháð búsetu barna og fjölskyldna þeirra.

Niðurlag

Stjórn SSNE styður markmið tillögunnar og telur hana mikilvægt skref í áframhaldandi innleiðingu farsældarlaganna. Til þess að stefnan nái tilgangi sínum leggur stjórn SSNE sérstaklega til að:

1. Búseta og landfræðilegt aðgengi verði sjálfstæður þáttur í greiningu og árangursmati stefnunnar.
2. Niðurstöður um biðtíma, þjónustuframboð og aðgengi verði sundurgreindar eftir landshlutum og þjónustusvæðum.

3. Fjármögnun taki mið af viðbótarkostnaði vegna fámennis, dreifðrar byggðar, ferðalaga og mönnunar.
4. Svæðisbundnum farsældarráðum verði tryggt skýrt hlutverk og fjármagn til innleiðingar og eftirfylgni út gildistíma stefnunnar.

Stjórn SSNE telur að með slíkum breytingum verði forsendur til að tryggja að öll börn á Íslandi, óháð búsetu, hafi raunhæfan aðgang að þeirri þjónustu og þeim tækifærum sem farsældarlögin gera ráð fyrir.

Ef þess er óskað eru fulltrúar SSNE reiðubúnir að mæta á fund nefndarinnar og fylgja umsögninni eftir.

Fyrir hönd SSNE,

Albertína Friðbjörg Elíasdóttir, framkvæmdastjóri